

12.09.24р. 21гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Юрій Яновський.
«Майстер корабля». Проблеми творення нової української культури, духовності української людини, її самоусвідомлення в новій дійсності, символічність образів. Неоромантичні герої То-Ма-Кі, Режисер, Сев, Тайях та їх прототипи, модерністські образи Міста, Моря. Морально-етичні колізії твору. Національне крізь призму загальнолюдського

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

1. «Майстер корабля» (1928) — перший роман Ю. Яновського. Він написав його за сім місяців. У цьому автобіографічному творі митець осмислив свій життєвий досвід, пов'язаний з роботою на Одеській кінофабриці.

«Я прочитав цей роман одним нападом і з одним почуттям радості й задоволення. Пафос викладу, поруч урочистої стриманості, новий для нашої літератури. Несподівано поєднаний матеріал – море й кіно, тонке плетиво любовної інтриги, проста й міцна фраза, сміливі злами розповідних планів – усе це робить із «Майстра корабля» видатне й поступове явище нашого літературного сьогодні» (Валер'ян Підмогильний).

Роман з'явився в той час, коли багато українських письменників шукали відповіді на питання: «Камо грядеши?», «Україна чи Малоросія?», тобто, яким шляхом розвиватиметься далі українська нація й українська культура зокрема. Цю проблему порушує Ю. Яновський, використовуючи в романі все: новий для української літератури сюжет, систему образів, символіку, художні деталі, навіть композицію.

У 1946 році письменник щиро пошкодує, що вже «ніколи не зможе написати такого молодого й романтичного трактату про ...кіномистецтво, про перших наших митців, задивлених на море». Твір пронизано романтикою молодості, морських просторів і пригод, радістю від життя і творчості, сміливим польотом фантазії і відчуттям внутрішньої свободи.

«Майстер корабля» - абсолютно новаторський (за змістом і формою) твір в українській літературі. Вплив зарубіжної романтичної класики відчувається на рівні світоглядному, що лише розширило художні обрії роману.

2. Літературна довідка

Ю. Яновський — романтик за сутністю художнього мислення. О. Гончар назвав його «поетом людської чистоти». А ще він — поет моря, який тонко передає мариністичний колорит. Є. Маланюк писав: «Яновський відкрив і завоював нам море, море в значенні не географічному чи навіть геополітичному, а в значенні психологічному, як окремий духовний комплекс, який був або ослаблений у нас, або й цілком таки спаралізований». Одним з творів Ю. Яновського, що вирішує окреслену Є. Маланюком проблему, став роман «Майстер корабля». Саме цей твір засвідчив апофеоз духовного й художнього зростання Ю. Яновського як українського неоромантика. Герої «Майстра корабля» внесли в українську прозу 1920-х років фастівський дух творчого неспокою, сміливого пориву вперед. Письменникові вдалося переплести загальнолюдське й національне. Це був твір свого часу й водночас спроектований у майбутнє.

Проза Ю. Яновського 1920-х років вливається в річище неоромантизму.

«Майстер корабля» був задуманий як твір модерністський. Його основа неоромантична: на першому плані — окриленість, фантазія і віра в людські можливості, які наче зовсім заступають приземлену буденність. Екзотика приморського міста, романтика морських пригод, молодість з її нестримними творчими амбіціями, кохання і вірна дружба — усе це сприяє творенню загального неоромантичного ефекту життєвої повноти, незмарнованих днів людського життя.

3. Записати в зошит визначення та ознаки неоромантизму роману

Неоромантизм (від грецьк. νέος - молодий, новий і фр. romantisme) — напрям модернізму, якому властиві увага до незвичайних особистостей, сильних пристрастей, до всього загадкового й фантастичного.

Ознаки неоромантизму у романі «Майстер корабля»

Екзотика. Твір Ю. Яновського можна вважати першим в українській літературі мариністичним романом. Ефект «шуму і рокоту» моря тут дуже сильний. Воно дихає гіркою сіллю, морською травою та йодом, кличе в «заобрійну синь», збурюючи ліричну душу Редактора... Воно шле випробування героям роману — Директору (колишньому матросові), Богданові, хазяїну трамбака, для якого «батьківщина — море»... Екзотика «Майстра корабля» — це й далекі краї: острови Ява та Пао, про які розповідають Богдан, хазяїн трамбака, Поля; це озеро Комо, Генуя й Мілан, звідки пише листи Тайах... А причорноморське місто з його портом, кінофабрикою, пам'ятником Рішельє,

завулками, що ведуть на узбережжя... А мелодія імен: То-Ма-Кі, Сев, Майк, Тайах, Генрі? А поезія корабельної термінології? З яким смаком Професор описує — на зшитковій англійського паперу XVII століття — як треба добирати сосну для щогл, як ставити вітрила!..

Герої, піднесені над буднями. Поезією незвичайності в неоромантичній прозі пронизані не лише обставини, а й герої. Природно, що Сев і Редактор — «дивні люди». Це світлі й талановиті романтики, готові полицарськи служити своїй Прекрасній Дамі. Культ жіночності, вірної дружби, краси людських взаємин у них надзвичайно сильний.

Тайах — зеленоока красуня, наділена якоюсь незбагненною гріховною привабливістю й демонічністю. Її краса захоплює чоловіків, обіцяючи їм «рай та відчай». Автор усіляко підкреслює винятковість своєї героїні. Тайах називає себе «авантюристкою». Поведінка жінки оповита серпанком таємничості. Уже задовго до її першої появи в Редактора виникає передчуття, що має статися «щось надзвичайне», а після цього присутність Тайах постійно супроводжується атмосферою «чутливого чекання», захвату; Тайах випромінює «якийсь солодкий, тремтячий запах, як звук віоліни».

Вітаїзм. «Майстер корабля» — невимушена й натхненна ода молодості, любові та творчості. Є в цьому творі та сама «романтика вітаїзму», хвала життю, до якої закликав своїми статтями М. Хвильовий. «Життя є молодість, труд і любов», — писав Ю. Яновський у «Байгороді». Ця тріада є й у романі «Майстер корабля» — книжці «легкій та життєжадній».

Дехто з критиків 1920-х років говорив про «елліністичне світовідчуження» автора «Майстра корабля». Сторінки роману й справді промінються хмільним торжеством молодості як свята життя. Швидкоплинність цього свята відчувається у творі так само гостро, як і його яскравість, відкритість до любові та творчості.

Символіка. За один з епіграфів до роману Ю. Яновський узяв слова з «Римської держави» Горація: «О корабле, тебе вже манить хвиля моря?» Горацій прославляв Римську державу, порівнюючи її з кораблем.

Ю. Яновський у романі, герої якого споруджують красень-вітрильник, думав про свою Республіку — про Україну... Якщо корабель у романі — символ держави, то так само символічним є й майстер корабля. Екзотична дерев'яна жіноча фігурка має вести задуманий Севом і Редактором бриг крізь бурі й випробування. Але в ширшому сенсі майстер корабля — це «веселий народ»,

який творить свою Республіку. Апофеозом йому й завершується роман, цілком у дусі Довженкових фільмів 1920-х років.

4. Записати паспорт твору та прототипи

“Майстер корабля”
Юрій Яновський

“Поет людської чистоти”

Жанр твору:
роман

Тема твору:
море й кіномистецтво; жінка і кохання;

Ідея твору:
показ культурного будівництва першого повоєнного десятиріччя

Цікаво:

- роман написано на основі матеріалу, зібраного за період роботи на Одеській кіностудії;
- “Майстер корабля” називають романтичним трактатом про мистецтво

Прототипи:

- То-Ма-Кі** прототип сам Юрій Яновський
- Тайах** прототип балерина Іта Пензо
- Сев** прототип режисер О. Довженко
- Богдан** прототип актор Григорій Гричер
- Місто** прототип портова Одеса, тодішній “Голлівуд на березі Чорного моря”
- Професор** прототип художник В. Кричевський
- Директор** прототип Павло Нечеса (очолював кінофабрику)

5. Бесіда за змістом твору. Цитатні довідки з роману знайдіть і зачитайте (запишіть)

- 1) Яке значення образу моря в романі «Майстер корабля»? Як про це говорить сам автор?
- 2) За якими ознаками називаємо роман «Майстер корабля» романтичним твором? Доведіть цитатами з твору.

3) Простежте за роздумами Ю. Яновського про майбутню долю українського народу, що їх він висловлює устами своїх героїв у «Майстрі корабля».

4) Схарактеризуйте образ Прекрасної Дами в романі – танцівниці Тайах. Чому, на вашу думку, вона вибрала саме матроса Богдана? Підтвердіть цитатами з роману.

5) Що таке майстер корабля та що він символізує в однойменному романі

Ю. Яновського?

6) Як письменник розкриває тему кіно і моря у своєму романі? Які моральні цінності втілено в цих образах?

7) Висловіть свою думку: чи вдалося авторові передати радість від праці над створенням корабля? Що допомогло йому в цьому або чого забракло, щоб справити належне враження на читача?

8) Якби події роману «Майстер корабля» відбувалися в наш час, то які три епізоди у творі ви сфотографували б і виклали в Instagram? Які коментарі під ними залишили?

9) Чи можна героїв твору То-Ма-Кі, Режисера, Сева, Тайах, Богдана, Професора назвати неоромантичними героями? Наведіть аргументи щодо кожного з названих персонажів.

6. Ідейно-художній аналіз роману «Майстер корабля»

Літературний рід: епос

Жанр: автобіографічний роман, «кінороман» (В. Панченко).

(Роман новаторський, тож визначити його жанр досить складно, адже в ньому є й філософські роздуми, є й неоромантична любовна лінія, наявні риси пригодницького твору. Є також і футуристична спроба зазирнути в майбутнє, передбачити його. Отже, це твір зі складною організацією, що поєднав ознаки кількох романних різновидів)

Епоха: 1920-ті роки XX століття. Експериментальна проза 20-х років XX століття, авангардна проза (О. Сайковська)

Напрямок: модернізм (елементи детективного, пригодницько-авантюрного жанру; іонізація; романтика настрою; новітні образи моря, міста (мариністичний колорит); екзотичність (місця, імена), пейзаж)

Течія: неоромантизм

Тема: роздуми митця про сенс земного буття, загадковість і велич людської душі, її поривання до гармонії та краси шляхом осягнення і минулого, і майбутнього; становлення українського кіно, творення якісно нової української культури; тема жінки і кохання.

Ідея: утвердження торжества молодості, енергії, краси, щастя і творчості, непереможного життєлюбства; поетизація вільного творчого начала в українській людині, пробудженій до нового життя.

Головна думка: *«У мене одна наречена, наречена з колиски, про яку я думав, мабуть, і тоді, коли не вмів ще говорити. Наречена, що для неї жив ціле життя, їй присвятив сталежу шпагу й за неї підставляв під мечі важкий щит... Культура нації — звать її».* Мистецтво окрилює людину, саме у творчості вона здобуває безсмертя.

7. Виписати проблематику роману

Проблеми морально-філософського характеру:

- проблема людини, яка будуватиме майбутнє України, вільне від усіх темних прикмет попередніх часів;
- проблема сенсу життя, щастя, творчого покликання, молодості і старості;
- проблема творення нової української культури, культури нації;
- проблема оновлення в особистих стосунках.

Майстер на носі корабля — дерев'яна фігурка із профілем жінки, яка веде його вперед, оберігає від рифів.

Що повинна взяти із собою в подальшу дорогу українська нація? Який багаж духовності, які морально-етичні цінності? Що буде оберігати її в майбутньому?

Мотиви

- мотив молодості;
- мотив моря

Сюжет: сюжет роману досить складний, багатошаровий, у ньому немає традиційної для цього жанру часової лінійності: розповідь Богдана про повстання на Балканах — четвертий крок від умовної реальності; написання сюжету про це повстання — третій крок від художньої реальності; зйомки самого фільму — другий крок; усвідомлення читачами, що все це — спогади зрілого То-Ма-Кі — перший крок (у цьому полягає своєрідна сюжетна градація, багатошаровість сюжету).

Композиція

Композиція доволі вільна:

- незвична форма оповіді — монолог-сповідь сімдесятилітнього То-Ма-Кі, який згадує свою далеку молодість, пов'язану з кіномистецтвом;
- читач мандрує разом з героями з майбутнього в минуле;
- таємничі, часом небезпечні пригоди змінюють одна одну;
- дія відбувається то в Одесі, то в Італії, Румунії, навіть на острові Ява, (Пао);
- мариністичний колорит Міста, що з'явився в українській літературі чи не вперше в такому обсязі, змінюється екзотикою чужих країн;
- екзотичні також імена героїв: Тайах, Сев, То-Ма-Кі та його сини Майк і Генрі.

Умовність зображення: автор моделює художню дійсність, руйнуючи правдоподібність. Це проявляється й в умовному часі та просторі. Автор зміщує різні часові й просторові площини: «Композиція — досить вільна, роман розбудовується на очах у читача — автор зумисне демонструє це, залучаючи його до активної співучасті в такому віртуальному творенні нової дійсності» (Р. Мовчан). Уява читача мандрує за подіями, що відбуваються в реальному часі або ж у спогадах. То ми в місті (в Одесі), то в Італії, потім переносимося на о. Ява, (Пао), далі — у Румунію.

Літературознавча довідка. Теорія літератури

Умовність зображення — нетотожність образу відповідному об'єкту зображення, характерна для іншої дійсності, змодельованої письменником. Це зумисне руйнування правдоподібності зображуваного за допомогою вільного оперування художніми образами, історичними фактами, логікою розвитку подій та ін. Умовністю зображення може бути, наприклад, відхід від

історичної правди. Умовність зображення — це події поза конкретним часом і простором.

Художній час і простір — час і простір, змодельовані автором, недостовірні. Художній простір необов'язково відповідає реальному. Художній час, на відміну від реального, може забігати наперед або сягати в минуле.

Три людські виміри розкриття особливостей образів:

- творча праця;
- дружба;
- кохання

Прототипи художніх образів:

Григорій Гричер (1883–1945) — український кінорежисер і сценарист. Народився в Полтаві. Навчався в Києві. Працював на Одеській, Київській та Ташкентській кіностудіях. Режисер-постановник фільму «Сорочинський ярмарок» (1927). У романі «Майстер корабля» є прототипом **Богдана**.

Василь Кричевський (1872–1952) — український маляр, графік,

архітектор. Народився на Слобожанщині, навчався в Харкові. Перший ректор Державної академії мистецтв у Києві. Керував мистецькою частиною у виробництві фільмів «Тарас Шевченко», «Тарас Трясило», «Борислав сміється» і «Звенигора» на Одеській кінофабриці (1925–1927). У романі «Майстер корабля» є прототипом **Професора**.

Павло Нечеса (1891–1969) — український організатор кіновиробництва. Заступник директора Ялтинської (1922–1923), директор Одеської й Київської кінофабрик (1925–1930). Автор сценарію фільму «Борислав сміється» (1927). 1937 р. був репресований. У романі «Майстер корабля» є прототипом **Директора кінофабрики**.

Іта Пензо (1906–1992) — російська актриса, балерина, італійка за походженням. Працювала в Одеському оперному театрі. 1927 року знялась у фільмі О. Довженка «Сумка дипкур'єра». У романі «Майстер корабля» є прототипом **балерини Тайах**.

О. П. Довженко – український письменник, режисер, кінодраматург, художник, публіцист. З 1926 року працював режисером на Одеській кінофабриці. У романі «Майстер корабля» є прототипом **режисера Сева**.

Образи моря та міста. Море в романі «Майстер корабля» є тлом, на якому розгортаються події, воно допомагає глибше розкрити внутрішній світ героїв. Море втілює далеку мрію й нові, незвідані дороги, як і зауважив

Ю. Яновський: «Я ніколи не любив ходити по дорогах. Тому я й люблю море, бо на ньому кожна дорога нова й кожне місце — дорога».

Образ міста саме у 20-х роках ХХ ст. відображається в українській літературі повнокровно, це вже не абстрактне поняття, а берег, до якого прагнуть літературні герої. Ю. Яновський творить художній простір, у якому розгортається більшість подій у місті біля моря, не згадуючи його конкретної назви, проте читач бачить, як кадри старого документального фільму, у ньому Одесу середини 20-х років минулого століття, яку називали «Голлівудом на березі Чорного моря».

8. Символіка твору: *корабель* – образ держави;

робота над будівництвом вітрильника – поривання людини до гармонії із собою, світом;

стародавні креслення для справжнього корабля – програма духовного відродження українців для власного шляху розвитку

Художні деталі: штормовий вітер, берег, морські простори, якір

Постскрипtum: у романі утверджується романтика вітаїзму, непереможне життєлюбство, яке наснажувало багатьох митців 20-х рр. ХХ століття.

Ю. Яновський опоетизував вільне творче начало в українській людині, розбудженій до нового життя. (Це символізує будівництво вітрильника).

9. Перегляньте відео Ю. Яновський. Майстер корабля. Короткий сюжет
<https://www.youtube.com/watch?v=ARGHarslqkc>

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дібрати епізоди, в яких ідеться про достойні вчинки і думки героїв, записати їх у вигляді тез чи плану до зошита.